

Rapport 2022:12

Arbetslöshetskassornas återkrav av arbetslöshetsersättning

Utveckling, omfattning och orsaker

IAF:s tillsyn

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) ansvarar för tillsynen över arbetslöshetsförsäkringen. Vi utövar tillsyn över arbetslöshetskassorna och gör uppföljning av arbetslöshetsförsäkringen. Vi granskar Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden som har samband med arbetslöshetsförsäkringen och av ärenden om återkallande av anvisning till arbetsmarknadspolitiska program, samt av Arbetsförmedlingens utbetalningar av statsbidrag till arbetslöshetskassorna. Vidare granskar vi Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden om varning och avstängning från aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen och Försäkringskassans handläggning av ärenden om avstängning från sådan ersättning. Vi följer utvecklingen inom våra tillsynsområden och tar de initiativ till åtgärder som uppföljningen ger anledning till.

Vi verkar för att Arbetsförmedlingen, arbetslöshetskassorna och Försäkringskassan tillämpar bestämmelserna i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor samt i tillhörande förordningar och föreskrifter likformigt och rättvist. Vi verkar även för att säkerställa att arbetslöshetsersättning betalas ut endast till de personer som är berättigade till det.

Det gör vi bland annat genom att påtala de brister vi finner till de aktörer vi granskar, och Arbetsförmedlingen ska till regeringen och IAF redovisa vilka åtgärder som har vidtagits eller som man planerar att vidta med anledning av vår tillsyn. När det gäller arbetslöshetskassorna får vi dessutom meddela erinringar och förelägga en arbetslöshetskassa att vidta åtgärder.

Vi för statens talan i domstol och utfärdar föreskrifter inom arbetslöshetsförsäkringens område. Vi bidrar även till att förtydliga regelverket genom yttranden till bland annat Högsta förvaltningsdomstolen.

Förord

Felaktiga utbetalningar av arbetslöshetsersättning undergräver, oavsett orsak, på sikt förtroendet för arbetslöshetsförsäkringen. IAF har därför granskat utvecklingen, omfattningen och orsakerna till återkrav så att arbetslöshetskassorna kan arbeta effektivt med förebyggande åtgärder för att minska antalet felaktiga utbetalningar och därmed antalet återkrav.

Granskningen har genomförts av Rickard Persson och Robert Granat, och har föredragits av Robert Granat. Vid den slutliga beredningen av ärendet deltog enhetscheferna Lena Byström, Cathrine Carlberg och Annelie Westman. Enhetschefen för analysenheten har fattat beslut i ärendet.

Katrineholm den 1 november 2022

Jessica Idbrant
Enhetschef

Robert Granat
Granskningsledare

Sammanfattning

IAF har granskat utvecklingen, omfattningen och orsakerna till återkrav. Metoderna som har använts är beskrivande statistik och sambandsanalys av IAF:s data samt textanalys av arbetslöshetskassornas återkravsmotiveringar. Den beskrivande statistiken baseras på uppgifter om återkrav för åren 2010 – 2021. Sambandsanalysen baseras på uppgifter för åren 2015–2021. De återkravsmotiveringar som IAF har analyserat är hämtade från 18 arbetslöshetskassor och är från år 2020.

Med de metoder som har använts i granskningen har vi inte haft möjlighet att studera bakomliggande orsaker till de skillnader som framkommer mellan grupper i rapporten.

Minst sju av tio återkrav under 2020 beror på felaktig tidrapportering

Vanligaste orsaken till att ersättningstagare fått återkrav beror på olika former av felaktig redovisning i tidrapporten eller så kallad hindertid. Ersättningstagaren har inte stått till arbetsmarknadens förfogande eller har fått någon form av dubbel ersättning, till exempel fått sjukersättning samtidigt som arbetslöshetsersättning. Resten av återkraven beror på underrättelser från Arbetsförmedlingen som påtalar att ersättningstagaren misskött sitt arbetssökande.

Vissa ersättningstagare har större sannolikhet att få återkrav

De faktorer som gör att sannolikheten att få återkrav ökar är att ersättningstagare gör förändringar i sina tidrapporter till arbetslöshetskassan, har tidigare fått återkrav, fått underrättelser från Arbetsförmedlingen, fått många ersättningsdagar utbetalda och begärt ersättning för deltidsarbetslöshet. Andra faktorer som också ökar sannolikheten för återkrav något är vilken arbetslöshetskassa som betalat ut ersättningen, var i världen ersättningstagaren är född och vilken typ av ersättning ersättningstagaren fått. Enbart könstillhörighet har enligt vår granskning liten betydelse för sannolikheten att få återkrav.

Andelen ersättningstagare som får återkrav har ökat

Andelen ersättningstagare som fått minst ett återkrav av arbetslöshetsersättning per år har ökat från 6 procent 2010 till cirka 12 procent 2021.

Män var överrepresenterade bland de ersättningstagare som fick återkrav 2020 och 2021

Under 2010–2018 var det fler kvinnor som fick återkrav medan det var fler män 2020–2021. En möjlig förklaring till förändringen är att de nya sanktionsreglerna från 2013 har medfört att det blivit vanligare att män får återkrav. Män får fler

underrättelser och därmed fler sanktioner och återkrav. En annan möjlig förklaring är att återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet har minskat från 43 procent 2015 till cirka 20 procent 2021, och kvinnor får oftare ersättning för deltidsarbetslöshet. En tredje möjlig förklaring är att sammansättningen av ersättningstagarna har förändrats genom att andelen födda utanför Europa har ökat med cirka 20 procentenheter medan könsfördelningen varit oförändrad. Utrikes födda män har högre sannolikhet för återkrav än gruppen inrikes födda.

Återkraven har legat runt en procent av utbetald arbetslöshetsersättning under åren 2010–2021

Av den utbetalda arbetslöshetsersättningen på 12–24 miljarder kronor har 100–230 miljoner kronor återkrävts under åren 2010–2021. Det motsvarar 0,6–1,1 procent. Fram till 2018 fick kvinnor större del av utbetald arbetslöshetsersättning återkrävd än män.

Innehåll

1	Inledning	7
1.1	Återkrav och orsaker till återkrav	7
1.2	Tidigare granskningar	7
1.3	Syfte och frågor	8
1.4	Metoder	9
2	Återkrav	10
2.1	Bestämmelserna	10
2.2	Arbetslöshetskassornas handläggning	11
2.2.1	Utredningsansvar	11
2.2.2	Kommunicering	11
2.2.3	Beslut	12
3	Utveckling och omfattning av återkrav 2010–2021	13
3.1	Utveckling	13
3.2	Omfattning	17
4	Ersättningstagare som får återkrav	20
4.1	Sambandsanalys	20
5	Grunder till återkrav	25
5.1	Övergripande textsummeringar och analys	25
5.2	Klusteranalys	27
5.3	Temamodellering	29
5.3.1	Huvudkategori Arbetsförmedlingen	30
5.3.2	Huvudkategori Tidrapport	31
5.3.3	Temafördelning	33
5.4	Sammanfattning	35
6	Slutsatser	37
6.1	Andelen ersättningstagare som fått minst ett återkrav per år har ökat	37
6.2	Återkraven uppgår till relativt små belopp	38
6.3	Sannolikheten för återkrav ökar med vissa faktorer	38
6.4	Brister i tidrapporteringen vanligaste anledningen till återkrav	38
	Källor	39

1 Inledning

1.1 Återkrav och orsaker till återkrav

Om ersättning utbetalas från arbetslöshetskassan som ersättningstagaren inte har rätt till, blir hen återbetalningsskyldig. Det kan handla om att ersättning har betalats ut felaktigt, antingen med för högt belopp eller att ersättningstagaren inte var berättigad till ersättningen. För att ersättningstagaren ska bli återbetalningsskyldig så måste arbetslöshetskassan besluta om återkrav.

En felaktig utbetalning av arbetslöshetsersättning kan uppstå på flera sätt. Det kan bland annat handla om att ersättningstagaren orsakat den felaktiga utbetalningen genom att lämna oriktiga uppgifter till arbetslöshetskassan och inte uppfyllt sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet. Ett exempel är när ersättningstagaren arbetat och samtidigt fått ersättning. Återkrav kan även bli aktuellt om ersättningstagaren har misskött sitt arbetssökande genom att inte söka lämpliga arbeten.

Ersättningstagaren är skyldig att informera om allt som kan påverka rätten till ersättning och ska också intyga på heder och samvete att lämnade uppgifter är korrekta – det senare görs på tidrapporten¹

1.2 Tidigare granskningar

IAF har tidigare granskat omfattningen av felaktigt utbetald arbetslöshetsersättning och återkrav. En av dessa granskningar² visade att arbetslöshetskassorna upptäcker felaktiga utbetalningar genom samkörning med information från andra myndigheter, egna kontroller, och nya uppgifter från ersättningstagaren. Enligt den granskningen var det vanligast att ersättningstagaren själv orsakade den felaktiga utbetalningen, till exempel genom att ansöka om och få föräldrapenning samtidigt som arbetslöshetsersättning betalades ut.

En annan rapport³ visade att de felaktiga utbetalningarna huvudsakligen orsakades av två problem som var kopplade till deltidsarbete. Det första problemet var att

¹ Tidrapporten är den ansökan om ersättning som ersättningstagaren veckovis lämnar in till arbetslöshetskassan. Den ska innehålla en redogörelse för vad ersättningstagaren gjort den aktuella veckan.

² IAF 2011:30, Arbetslöshetskassornas arbete med att förhindra felaktiga utbetalningar samt IAF:s redovisning av återkrav.

³ IAF 2015:21, Arbetslöshetskassornas hantering av återkrav mot ersättningstagare.

ersättningstagarna haft svårt att redovisa arbetstiden korrekt på kassakorten⁴, och det andra var att arbetsgivarna fyllt i arbetsgivarintyg felaktigt.

En senare rapport⁵ fokuserade på olika aspekter av omfattningen av upptäckta felaktiga utbetalningar från arbetslöshetskassorna, särskilt med hänsyn till coronapandemins effekter på antalet ansökningsärenden och effekterna av aktuella förändringar av bestämmelserna. I rapporten konstateras att omfattningen av antalet upptäckta felaktiga utbetalningar är omkring 1 procent av alla utbetalningar. Det verkliga antalet uppskattades i rapporten till ungefär det dubbla.

Felaktiga utbetalningar, oavsett orsak, undergräver på sikt förtroendet för arbetslöshetsförsäkringen samt gör att skattemedel används felaktigt och ineffektivt. Det är därför viktigt med ökad kunskap om orsakerna till felaktiga utbetalningar och återkrav, så att arbetslöshetskassorna kan arbeta effektivt med förebyggande åtgärder.

IAF har tidigare använt intervjuer, enkäter och urvalsundersökningar som metoder för att undersöka orsakerna till felaktiga utbetalningar och återkrav. I den här rapporten används enbart datadrivna metoder⁶, vilket ökar möjligheterna att undersöka en större mängd återkrav än med de andra metoderna.

1.3 Syfte och frågor

Syftet med den här granskningen är att undersöka utvecklingen, omfattningen och orsakerna till felaktiga utbetalningar som leder till beslut om återkrav. Rapporten svarar på följande frågor:

1. Hur har utvecklingen av återkrav av arbetslöshetsersättning sett ut över tid?
2. Hur stora belopp omfattar återkraven?
3. Vad kännetecknar de ersättningstagare som får återkrav?
4. Vilka är de huvudsakliga orsakerna till återkrav av arbetslöshetsersättning?

⁴ Kassakort är ett äldre namn på tidrapport.

⁵ IAF 2022:4, Felaktiga utbetalningar från arbetslöshetskassorna 2021 och 2020.

⁶ Datadrivna metoder handlar om att analysera data och dra slutsatser utifrån dess egenskaper.

1.4 Metoder

För att besvara rapportens frågor har vi tagit fram beskrivande statistik för utbetalningar och återkrav av arbetslöshetsersättning från IAF:s statistik- och tillsynsdatabas för 2010–2021.

Vi har också genomfört en sambandsanalys på samma data, men för åren 2015–2021, i form av en logistisk regressionsanalys för att undersöka hur olika variabler påverkar sannolikheten för återkrav.

Vi har slutligen analyserat beslutsmotiveringarna i drygt 34 000⁷ återkravsbrev som skickades under 2020 från 18 arbetslöshetskassor till enskilda ersättningstagare. Dessa återkravsbrev har undersökt med klusteranalys och temamodellering – två textutvinningsmetoder⁸

⁷ Grundmaterialet utgjorde samtliga återkravsbrev från 2020 för de arbetslöshetskassor som har Softronic AB som driftleverantör. Efter automatiserad bearbetning återstod 34 200 användbara återkravsbrev från 18 arbetslöshetskassor.

⁸ *Textutvinning* definieras som *datautvinning* eller *databrytning* ur text med hjälp av datadrivna metoder. Databrytning innefattar bland annat sökning efter mönster, samband eller kategorier i stora mängder data.

2 Återkrav

2.1 Bestämmelserna

Bestämmelserna för när sökanden⁹ ska betala tillbaka ersättning från arbetslöshetskassan återfinns i 68 och 68a § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF). Sökanden har informationsskyldighet som kan påverka rätten till ersättning. Informationsskyldigheten beskrivs i 47 och 47c § ALF.

Lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF)

47 § första stycket

En ansökan om ersättning ges in till och prövas av arbetslöshetskassan. Den sökande ska lämna de uppgifter som behövs för bedömningen av hans eller hennes rätt till ersättning. Sökanden ska intyga på heder och samvete att lämnade uppgifter är riktiga och fullständiga samt anmäla ändrade förhållanden av betydelse för hans eller hennes rätt till ersättning.

47c §

En anmälan om ändrade förhållanden enligt 47 § första stycket ska göras så snart som möjligt och senast 14 dagar efter det att den sökande fick kännedom om förändringen.

68 §

Har någon genom oriktig uppgift eller genom underlåtenhet att fullgöra sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet eller på annat sätt orsakat att ersättning lämnats obehörigen eller med för högt belopp ska det som betalats ut för mycket betalas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått ersättning obehörigen eller med för högt belopp och han eller hon skäligen bort inse detta.

68a §

Har någon som fått ersättning från en arbetslöshetskassa senare fått lön eller ekonomiskt skadestånd som motsvarar lön för samma tid, ska ersättningen från arbetslöshetskassan betalas tillbaka.

Enligt 68 § ALF blir det aktuellt med återkrav när ersättningen har betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Där framgår att den sökande blir ersättningsskyldig om han eller hon orsakat den felaktiga utbetalningen antingen genom att ha lämnat oriktiga uppgifter eller inte lämnat uppgifter som har betydelse för rätten till ersättning eller på annat sätt orsakat att ersättning lämnats obehörigen

⁹ Lagtextens benämning på ersättningstagaren

eller med för högt belopp. Uppgiftsskyldigheten gäller också oberoende av om sökanden känt till sin uppgiftsskyldighet. Uppgiftsskyldigheten i 47 § ALF är långtgående och ursäktligt bristande insikt förändrar inte det faktum att det är sökanden som orsakat den felaktiga utbetalningen. Bestämmelsen reglerar även situationer där den sökande inte själv orsakat den felaktiga utbetalningen. Här blir det fråga om återkrav endast om den sökande rimligen borde ha insett att utbetalningen var felaktig. Att rimligen ha insett betyder att den sökande känt till minst en väsentlig omständighet och borde ha insett dess betydelse i sammanhanget. Arbetslöshetskassan ska göra en prövning med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Återkrav enligt 68a § ALF avser de fall när sökanden fått ersättning från arbetslöshetskassan och senare får lön eller ekonomiskt skadestånd som motsvarar lön för samma period.

2.2 Arbetslöshetskassornas handläggning

Enligt Justitieombudsmannen (JO) ska förvaltningslagen (FL) vara vägledande för arbetslöshetskassornas handläggning även om de inte är myndigheter och därför inte omfattas av lagen¹⁰

2.2.1 Utredningsansvar

Arbetslöshetskassan ansvarar för att se till att sökandens ärende blir tillräckligt utrett enligt vägledande bestämmelsen i 23 § FL. Vid beslut om återkrav är det arbetslöshetskassan som har bevisbördan. Det betyder att även om sökanden inte svarar på någon kommunikering, så är det fortfarande arbetslöshetskassans ansvar att visa att förutsättningarna för återbetalningsskyldighet är uppfyllda.

2.2.2 Kommunikering

Enligt de vägledande bestämmelserna ska arbetslöshetskassorna enligt 25 § FL kommunicera med sökanden inför ett beslut om återkrav, underrätta om allt material som har betydelse för beslutet, och ge sökanden tillfälle att yttra sig över det inom en bestämd tid innan beslut tas.

¹⁰ JO 2015/16 s. 311, JO:s beslut 20 april 2009, 16 juli 2010, 18 juni 2021.

2.2.3 Beslut

Ett beslut om återkrav innebär myndighetsutövning. Av de vägledande bestämmelserna i 31–33 § FL framgår att arbetslöshetskassan ska dokumentera och motivera sitt beslut, underrätta sökanden, och informera om hur beslutet kan överklagas.

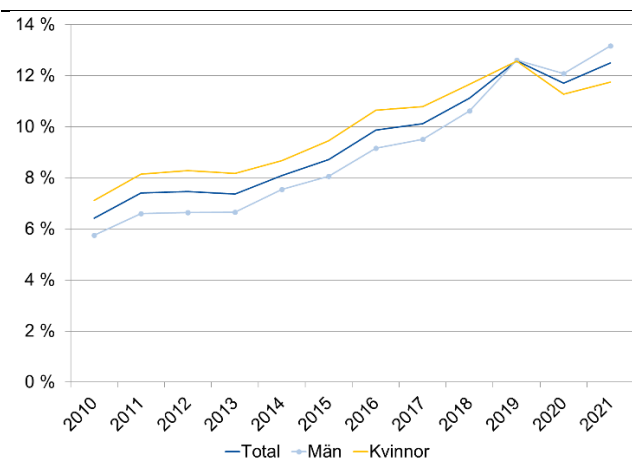
3 Utveckling och omfattning av återkrav 2010–2021

I det här kapitlet presenterar vi beskrivande statistik över utvecklingen och omfattningen av återkrav för perioden 2010–2021¹¹ utifrån kön, eventuell deltidsarbetslöshet, födelseregion, åldersgrupp och utbildningsnivå. Resultaten för 2021 är preliminära eftersom återkrav sker med viss eftersläpning.

3.1 Utveckling

Av diagram 1 framgår att andelen ersättningstagare som får minst ett återkrav per år har ökat från 6 till 12 procent under 2010–2021, och ökningen är tydligast från 2013 och framåt. Det senare kan bland annat bero på de nya sanktionsregler och den utökande informationsskyldigheten i 47§ ALF som började gälla 2013. Arbetsförmedlingen började då oftare skicka underrättelser till arbetslöshetskassorna. En ersättningstagare som fått ersättningen utbetald innan en sanktion om innehållen ersättning har trätt i kraft, till exempel på grund av utebliven aktivitetsrapportering,

Diagram 1: Andel ersättningstagare som får minst ett återkrav per år.

blir då återbetalningsskyldig¹². Arbetsförmedlingen har också generellt effektiviserat sitt arbete med underrättelser¹³, vilket bidragit till ökningen.

Vi noterar en nedgång i andelen som får återkrav 2020. Det kan bero på att arbetslöshetskassorna fokuserade mer på att korta väntetiderna för det stora antalet ansökningar om ersättning som uppstod i samband med coronapandemin än på kontroll. Det

kan också bero på att Arbetsförmedlingen skickade betydligt färre underrättelser enligt 43–43 b §§ ALF under senare delen av våren 2020¹⁴. Nedgången under 2020 har dock brutits under 2021. Diagram 1 visar även att andelen kvinnor som fått

¹¹ Tidsperioden täcker in tiden före och efter regelförändringarna 2013.

¹² Avstängningstiden ska enligt 45 § ALF räknas från händelsedatumet, dvs. den dag då avvikelsen från regelverket inträffade.

¹³ IAF 2021:14, Hur många underrättelser låter Arbetsförmedlingen bli att skicka?

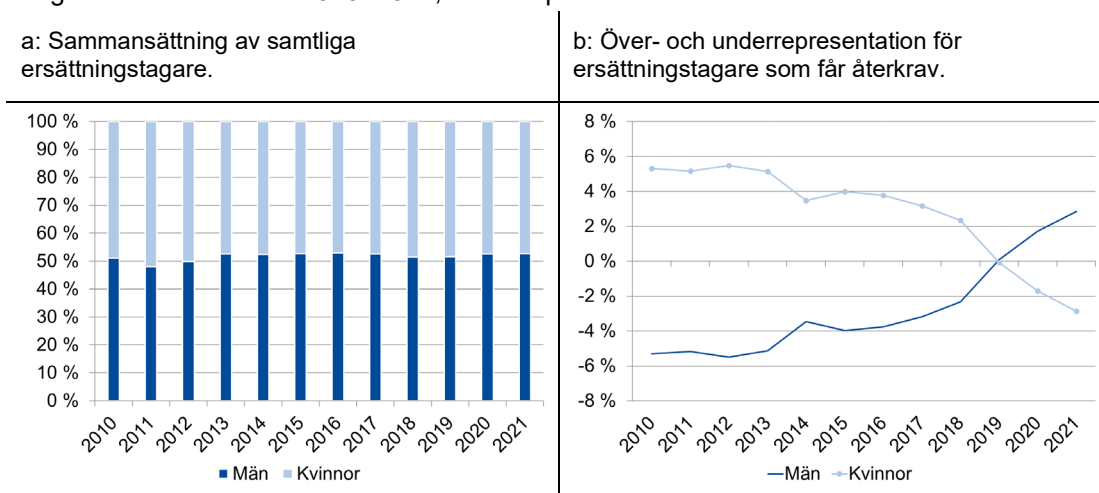
¹⁴ IAF 2021:5, Underrättelser, sanktioner och verkställanden 2020.

återkrav varit högre än andelen män fram till 2018 för att vara i princip lika under 2019. År 2020–2021 är andelen män som får återkrav något högre än andelen kvinnor.

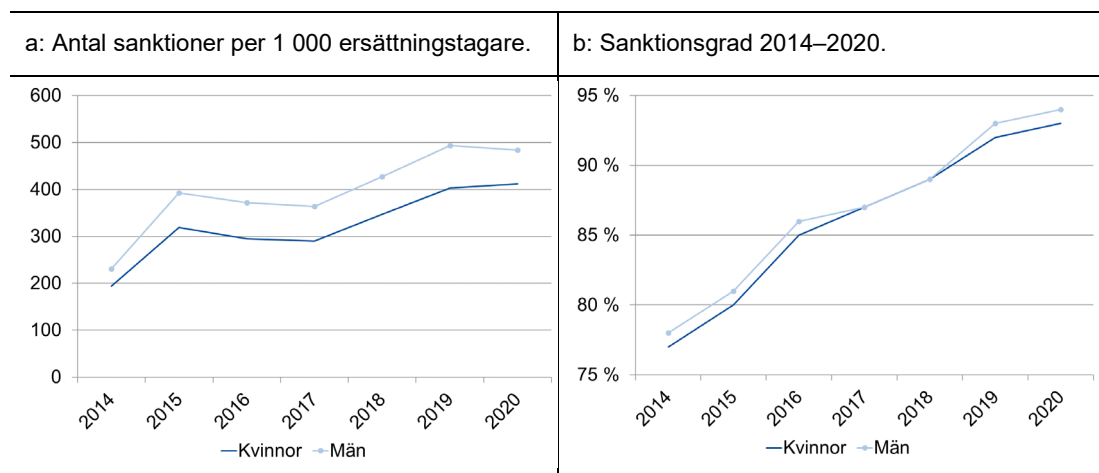
Diagram 2 a–b visar att sammansättningen av ersättningstagarna fördelat på kön har varit stabil under perioden. Generellt har det varit något fler män än kvinnor som fått ersättning – skillnaden i fördelning mellan könen är upp till tre procentenheter. Kvinnor som får återkrav har varit överrepresenterade fram till 2018, medan män som får återkrav är överrepresenterade från och med 2020.

Diagram 2 a-b: Återkrav 2010–2021, fördelat på kön.

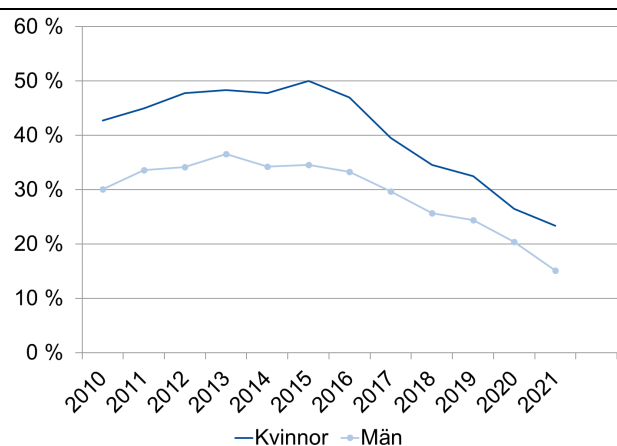
Vi har identifierat tre bidragande anledningar till förändringen i kvinnors och mäns över- och underrepresentation bland ersättningstagare som får återkrav. Den första är de ovan nämnda sanktionsreglerna som infördes i september 2013, vilket lett till att män oftare får sanktioner. Diagram 3 a–b visar antalet sanktioner per 1 000 ersättningstagare från 2014 och framåt, några månader efter att de nya sanktionsreglerna införts, och motsvarande sanktionsgrad. Antalet sanktioner per 1 000 ersättningstagare har ökat sedan 2014 och sannolikheten för att män ska få en

Diagram 3 a-b: Sanktioner och sanktionsgrad 2014–2021, fördelat på kön.

sanktion har ökat mer än för kvinnor. Skillnaden i sanktionsgrad mellan kvinnor och män är däremot försumbar, vilket visar att arbetslöshetskassorna under perioden fattat beslut om sanktion för de underrättelser som prövats i lika stor utsträckning oavsett ersättningstagarens kön.

Diagram 4: Återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet 2010–2021, fördelat på kön.

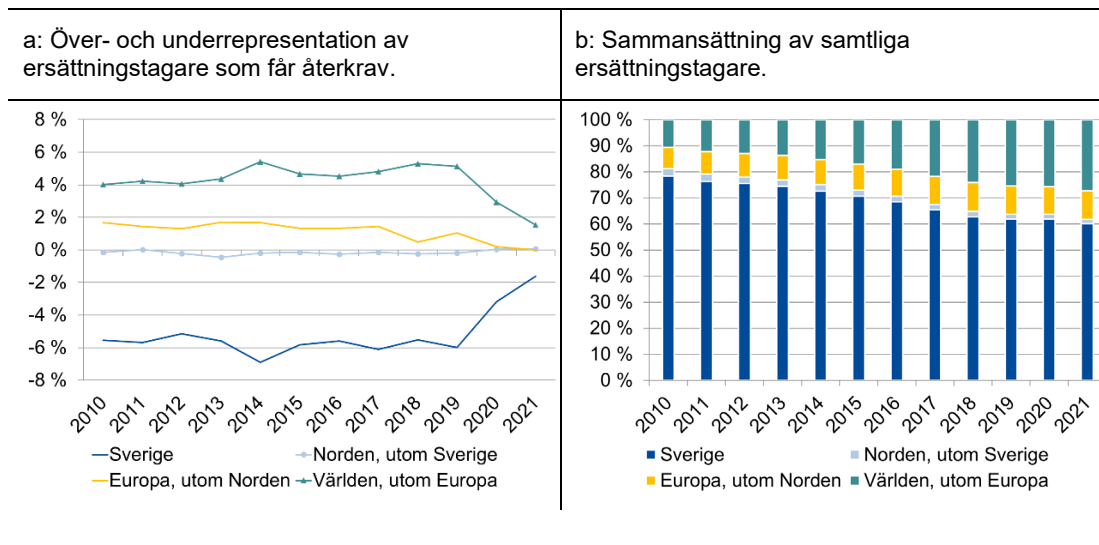

Den andra delorsaken i förändringen av över- och underrepresentationen är att deltidsreglerna förändrades i april 2017 när 60-veckorsregeln ersatte 75-dagars regeln¹⁵, och deltidsredovisning har historiskt ofta orsakat återkrav¹⁶. Av diagram 4 framgår att andelen återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet har minskat från 40 procent 2015 till runt 20 procent 2020. Kvinnor är

fortfarande överrepresenterade när det gäller återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet, men över lag har den orsaken till återkrav minskat, vilket också kan ha bidragit till minskningen i kvinnors överrepresentation i andelen återkrav.

En tredje möjlig bidragande orsak till förändringarna av över- och underrepresentationen framkommer när statistiken delas upp på ersättningstagarnas födelseregion. Diagram 5 a–b visar hur sammansättningen av samtliga

Diagram 5 a-b: Ersättningstagare och återkrav 2010–2021, fördelat på födelseregion.

¹⁵ IAF 2021:17, Deltidsbegränsningen i arbetslöshetsförsäkringen.

¹⁶ IAF 2015:21, Arbetslöshetskassornas hantering av återkrav mot ersättningstagare.

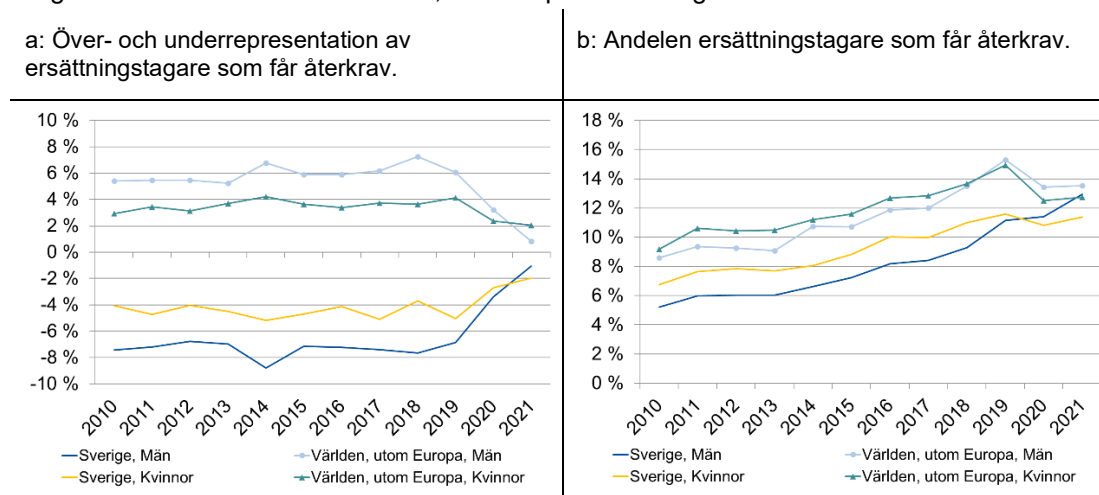

ersättningstagare utifrån födelseregion¹⁷ har förändrats sedan 2010. Andelen inrikes födda har minskat från cirka 80 procent till 60 procent under perioden 2010 till 2020, parallellt med att andelen födda utanför Europa har ökat från cirka 10 procent 2010 till nästan 30 procent 2021¹⁸

Under samma period har andelen män födda utanför Europa ökat från drygt 10 procent till 30 procent.

Diagram 6 a–b visar att ersättningstagare födda utanför Europa är överrepresenterade när det gäller återkrav under hela tidsperioden, även om skillnaderna har minskat på senare år. Av över- och underrepresentation för ersättningstagare som får återkrav utifrån både födelseregion och kön framgår att män födda utanför Europa är mer överrepresenterade jämfört med inrikes födda män än vad kvinnor födda utanför Europa är jämfört med inrikes födda kvinnor. Det har skett en förskjutning från ersättningstagare som har lägre sannolikhet för återkrav till ersättningstagare som har högre sannolikhet, vilket också kan förklara en del av trenden i diagram 2.

Diagram 6 a-b: Återkrav 2010–2021, fördelat på födelseregion och kön.

Några nämnvärda skillnader i över- och underrepresentation mellan olika ålderskategorier och kön har vi dock inte hittat. De generella skillnader som finns är att ålderskategorierna 24 år eller yngre och 55 år eller äldre är något underrepresenterade, medan ålderskategorierna 25–34 år och 35–44 år är något överrepresenterade under tidsperioden bland ersättningstagare som får återkrav.

¹⁷ Uppdelningen efter födelseregion följer SCB:s officiella statistik i arbetskraftsundersökningarna (AKU).

¹⁸ Enligt SCB var andelen utrikesfödda i befolkningen som helhet 15 resp. 20 procent åren 2010 och 2020.

Det finns inte heller några nämnvärda skillnader i över- och underrepresentation i statistiken gällande återkrav utifrån utbildningsnivå och kön. De små skillnaderna som generellt finns under tidsperioden är att ersättningstagare med eftergymnasial utbildning är något underrepresenterade medan ersättningstagare med enbart grundskoleutbildning är överrepresenterade.

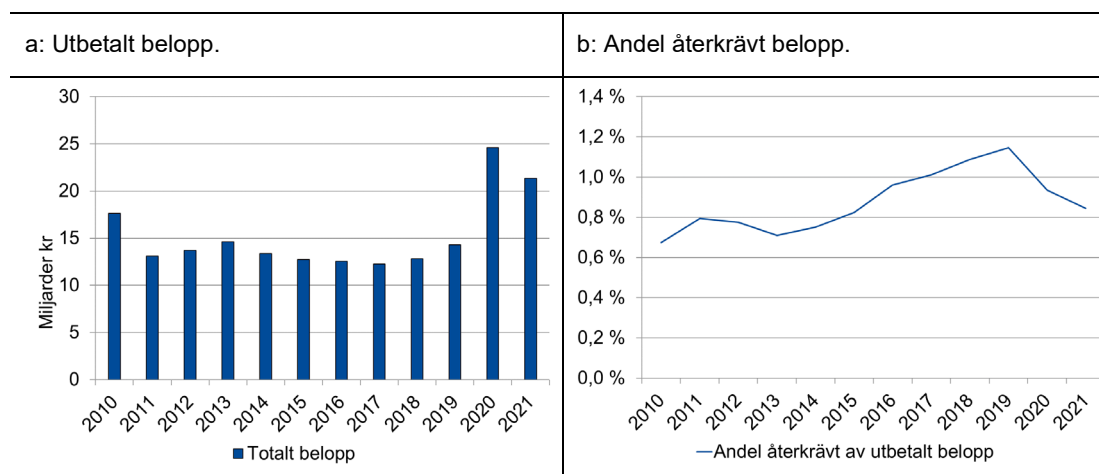
Möjliga förklaringar till att män fått fler återkrav de senaste åren:

- Nya sanktionsregler infördes 2013.
- Andelen återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet har minskat.
- Sammansättningen på ersättningstagarna utifrån födelseregion har förändrats.

3.2 Omfattning

Av diagram 7 framgår omfattningen av återkraven i form av utbetalt belopp och andelen återkrävt belopp under 2010–2021. Totalt utbetalades under perioden 12–24 miljarder och totalt återkrävdes 100–230 miljoner. Andelen återkrävt belopp av utbetalt belopp har därmed varit 0,6–1,1 procent per år. Diagrammet följer samma

Diagram 7 a–b: Omfattning 2010–2021.

trend som för totala andelen återkrav – det sker en ökning under perioden 2013–2019 som följs av en nedgång. Anledningen antas bero på de nya sanktionsreglerna som infördes 2013 och corona-pandemins effekter 2020–2021 i form av tillfälligt minskad kontroll av arbetslöshetskassorna.

Tabell 1 visar medelvärden av totalt återkrävt belopp per år och medianen¹⁹ av återkrävda belopp per ersättningsdag, båda fördelat på kön. I genomsnitt återkrävs 4 600–5 700 kronor per år och person för 2010–2020.

Medianbeloppet per ersättningsdag som återkrävdes var 680 kronor under 2010–2015, och högsta dagpenningen var 680 kronor per ersättningsdag under hela perioden. För den perioden finns det inte heller några skillnader i medianen mellan kvinnor och män. I september 2015 höjdes högsta dagpenningen till 910 kronor per ersättningsdag under de första 100 dagarna och därefter 760 kronor per ersättningsdag. Från 2016 har män högre återkrävt medianbelopp per ersättningsdag.

Tabell 1: Medelvärde av återkrävt belopp per år, och median av återkrävt belopp per ersättningsdag, fördelat på kön.

År	Medelvärde av återkrävt belopp per år			Medianvärde av återkrävt belopp per ersättningsdag			Högsta dagpenning
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	
2010	5 100	4 600	5 700	680	680	680	680
2011	4 900	4 600	5 400	680	680	680	680
2012	5 000	4 500	5 500	680	680	680	680
2013	4 700	4 400	5 100	680	680	680	680
2014	4 600	4 200	5 000	680	680	680	680
2015	4 800	4 300	5 300	680	680	680	910 (fr. sept)
2016	5 300	4 800	5 700	760	760	783	910
2017	5 500	5 200	5 700	760	760	791	910
2018	5 600	5 200	6 000	760	760	795	910
2019	5 500	5 100	5 900	760	760	760	910
2020	5 700	5 400	6 000	885	837	910	1 200 (fr. april)
2021	4 400	4 100	4 700	981	904	1 000	1 200

¹⁹ Medianen är det tal som storleksmässigt ligger i mitten av en ordnad talserie. Om det finns ett jämt antal tal i talserien är medianen det genomsnittliga värdet av de två tal som ligger i mitten av den ordnade talserien.

Av tabellen framgår att skillnaden i medelvärdet av återkrävt belopp är 600 kronor mellan kvinnor och män 2021.

Den högsta dagpenningen höjdes igen 2020 till 1 200 kronor per ersättningsdag de första 100 dagarna och därefter 1 000 kronor per ersättningsdag, vilket har fått genomslag på 2021 års siffror. 2021 års siffror ska dock ses som preliminära, eftersom återkrav sker med viss eftersläpning.

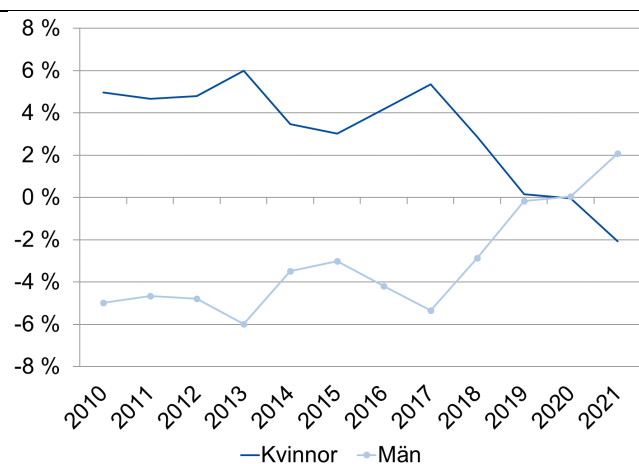
Tabell 1 visar att skillnaden mellan kvinnor och män ökat, vilket beror på att män i genomsnitt har högre inkomster och därmed påverkats mer av höjningarna av dagpenningen. Taket i arbetslöshetsersättningen var tidigare lägre, vilket medförde att samtliga ersättningstagare fick maxbeloppet i genomsnitt.

Under 2010–2021 betalades 12–24 miljarder kronor ut per år.

Totalt återkrävt belopp var 100–230 miljoner kronor per år, cirka 1 procent.

Kvinnor var överrepresenterade fram till 2018. Män återkrävs i regel med högre belopp per ersättningsdag.

Diagram 8: Över- och underrepresentation för återkrävt relativt belopp 2010–2021, fördelat på kön.

Kvinnor var överrepresenterade 2010–2018 när det gäller andelen återkrävt relativt belopp, medan det var jämvikt mellan könen 2019–2020, se diagram 8.

Det återkrävda medelbeloppet i kronor per år för ersättningstagare födda utanför Europa är generellt lägre än det återkrävda medelbeloppet för ersättningstagare födda i Sverige. Det kan bero på att deras dagpenning är lägre än

för inrikes födda. Detta är i linje med övrig statistik som också visar att utrikesföddas inkomster generellt är lägre än genomsnittet²⁰

När det gäller olika åldersgrupper så finns inga betydande skillnader i antal återkrävda ersättningsdagar eller totalt återkrävt belopp.

²⁰ Enligt SCB.

4 Ersättningstagare som får återkrav

I det här kapitlet redovisar vi resultaten från en sambandsanalys som är genomförd med logistisk regressionsanalys. Den tidsperiod som har analyserats är 2015–2020. Alla skillnader som redovisas i detta kapitel är statistiskt säkerställda.

4.1 Sambandsanalys

Som tidigare kapitel visat finns det skillnader mellan könen i andelen återkrav. I den beskrivande statistiken i föregående kapitel togs dock ingen hänsyn till att det kan vara andra variabler som ligger bakom skillnaderna. I detta avsnitt har vi genom sambandsanalys bland annat undersökt hur ersättningstagarnas kön påverkar sannolikheten för att få minst ett återkrav utan påverkan av andra.

Andra variabler än kön som vi har undersökt sannolikheten för att få minst ett återkrav utan påverkan av andra variabler är om ersättningstagarna:

- begärt ersättning för deltidslöshet (registrerat deltidsveckor)
- tidigare fått återkrav
- fått underrättelser
- ändrat sin tidrapport
- är medlem i stor, mellan eller liten arbetslöshetskassa
- är född i Sverige eller annan region
- fått många eller få ersättningsdagar utbetalt
- fått inkomstrelaterad ersättning eller grundbelopp

I modellen ingår också vilken åldersgrupp ersättningstagarna tillhör, vilken utbildningsnivå ersättningstagarna har, vilket område ersättningstagarna bor i, vilka yrken ersättningstagarna söker enligt deras handlingsplan och återkravsåret.

De genomsnittliga marginaleffekterna (GME)²¹ för de mest relevanta variablerna redovisas i tabell 2. Alla beräkningar i tabellen och angivna siffror i text är ett genomsnitt där vi kontrollerat påverkan från de andra variablerna i modellen.

²¹ GME ger den genomsnittliga förändringen i form av en sannolikhet när en beroende variabel ökar med en enhet. Exempelvis om variabeln *ålder* får resultatet 2 procent, tolkas det som att om *ålder* ökar med 1 år så ökar sannolikheten för återkrav med 2 procent.

Tabell 2: Resultatet av sambandsanalysen, redovisat på genomsnittliga marginaleffekter.

Variabel	GME
Kön	
- Kvinnor (referenskategori)	-
- Män	-0,4 %
Registrerat deltidsveckor	
- Inte registrerat deltidsvecka (referenskategori)	-
- Registrerat en deltidsvecka, kvinnor	4,2 % ***
- Registrerat en deltidsvecka, män	4,0 % ***
- För varje ytterligare deltidsvecka	0,3 % ***
Återkravshistorik	
- Inget återkrav senaste året individen hade ersättning (referenskategori)	-
- Återkrav senaste året individen hade ersättning	9,7 % ***
Fått underrättelser	
- Inga underrättelser (referenskategori)	-
- 1–10 underrättelser, kvinnor	6,0 % ***
- 1–10 underrättelser, män	8,6 % ***
- 11 eller fler underrättelser, kvinnor	9,6 % ***
- 11 eller fler underrättelser, män	12,7 % ***
Ändringar av tidrapporten	
- Inga ändringar (referenskategori)	-
- Ändringar, Sverige, män	11,1 % ***
- Ändringar, Sverige, kvinnor	13,6 % ***
- Ändringar, Norden utom Sverige, män	8,3 % ***
- Ändringar, Norden utom Sverige, kvinnor	11,6 % ***
- Ändringar, Europa utom Norden, män	7,3 % ***
- Ändringar, Europa utom Norden, kvinnor	9,3 % ***
- Ändringar, världen utom Europa, män	6,7 % ***
- Ändringar, världen utom Europa, kvinnor	8,1 % ***
Kassastorlek	
- ≥ 500 000 medlemmar (referenskategori)	-
- 100 000–499 999 medlemmar	1,0 % ***
- 50 000–99 999 medlemmar	1,3 % ***
- 25 000–49 999 medlemmar	2,1 % ***
- < 25 000 medlemmar	2,1 % ***

Variabel	GME
Födelseregion	
- Sverige (referenskategori)	-
- Norden, utom Sverige	1,0 % ***
- Europa, utom Norden	1,6 % ***
- Världen, utom Europa	2,4 % ***
Utbetalda dagar	
- Mindre än 100 dagar (referenskategori)	-
- 100–149 dagar, män	3,4 % ***
- 100–149 dagar, kvinnor	2,4 % ***
- ≥ 150 dagar, män	4,5 % ***
- ≥ 150 dagar, kvinnor	3,2 % ***
Typ av ersättning	
- Inkomstrelaterad ersättning (referenskategori)	-
- Grundersättning	1,9 % ***
- Inkomst- och grundersättning	2,7 % ***
Antal observationer	1 813 449
*** Statistiskt säkerställd skillnad på 1 procents nivå.	

Resultatet visar att män har 0,4 procent lägre sannolikhet för återkrav jämfört med kvinnor. Skillnaden är marginell och innebörden av resultatet är förmodligen försumbar.

Deltidsarbete är däremot en faktor som påverkar sannolikheten för återkrav. Om ersättningstagaren har redovisat en deltidsvecka, ökar sannolikheten för återkrav jämfört med en ersättningstagare som inte deklarerat en deltidsvecka, för kvinnor med 4,2 procent och för män med 4,0 procent. För varje ytterligare deklarerad

Könstillhörighet har enbart en marginell effekt för risken för återkrav.

deltidsvecka ökar sannolikheten för återkrav med 0,3 procentenheter.

Ersättningstagarens återkravshistorik har också betydande effekt på sannolikheten för återkrav. Ersättningstagare som tidigare fått återkrav har 9,7 procent högre sannolikhet för nya återkrav jämfört med ersättningstagare utan tidigare återkrav.

Antalet underrättelser från Arbetsförmedlingen har betydande effekt för risken för återkrav, vilket bekräftar antagandet om att införandet av de nya sanktionsreglerna 2013 kan förklara en del av förändringen av könens över- och underrepresentation i tidigare kapitel. Sambandsanalysen visar att ju fler underrättelser som ersättningstagaren får desto högre är sannolikheten för återkrav. Om en kvinnlig ersättningstagare får 1–10 underrättelser, ökar sannolikheten för återkrav med 6 procent jämfört med en person som inte får någon underrättelse. För männen i samma kategori ökar sannolikheten med 8,6 procent. Skillnaden mellan kvinnor och män är något större för de som får 11 eller fler underrättelser, eftersom sannolikheten för att få ett återkrav är 12,7 procent högre för män och 9,6 procent högre för kvinnor, båda jämfört med en person som inte fått någon underrättelse.

Faktorer som påverkar sannolikheten för återkrav mest: ändringar av tidrapporten, ersättningstagarens återkravshistorik, antal mottagna underrättelser, antal utbetalda dagar och registrering av deltidsarbete.

Att ersättningstagaren gör förändringar av sina tidrapporter är en annan betydande faktor som ökar sannolikheten för återkrav med minst 7 procent, beroende på bakgrundsvariabler exempelvis födelseregion och kön. Till

exempel ökar sannolikheten för återkrav med 13,6 procent om ersättningstagaren är en kvinna född i Sverige som ändrat tidrapporten jämfört med ersättningstagare som inte gjort det. Motsvarande ökning för män födda i Sverige är 11,1 procent, och skillnaden mellan könen är 2,5 procentenheter. Skillnaderna mellan könen minskar ju längre bort ifrån Sverige som ersättningstagarna är födda. Till exempel ökar sannolikheten för ett återkrav om ersättningstagaren är kvinna och född utanför Europa med 8,1 procent jämfört med ersättningstagare som inte gör ändringar av tidrapporten. Motsvarande siffra för män födda utanför Europa är 6,7 procent.

Storleken på den arbetslöshetskassa som ersättningstagaren tillhör påverkar också risken för återkrav. Medlemskap i en mindre arbetslöshetskassa ökar sannolikheten för återkrav jämfört med en större kassa. Exempelvis ökar sannolikheten för ett återkrav med 2,1 procent om ersättningstagaren är medlem i en arbetslöshetskassa med 25 000–49 999 medlemmar jämfört med en kassa som har minst 500 000 medlemmar.

När det gäller födelseregion har ersättningstagare födda längre ifrån Sverige högre sannolikhet för återkrav jämfört med ersättningstagare födda i Sverige. Exempelvis har ersättningstagare födda utanför Europa 2,5 procent högre sannolikhet för återkrav jämfört med ersättningstagare födda i Sverige. Resultaten är i linje med det som framkommit tidigare i rapporten.

Sambandsanalysen visar också att sannolikheten för återkrav ökar ju fler utbetalda dagar ersättningstagaren har. En manlig ersättningstagare med 100–149 utbetalda

dagar har 3,4 procents högre sannolikhet för återkrav än en ersättningstagare med mindre än 100 utbetalda dagar. Motsvarande siffra för kvinnor är 2,4 procent. En manlig ersättningstagare med minst 100 utbetalda dagar har 4,5 procent högre sannolikhet för återkrav än en ersättningstagare som med mindre än 100 utbetalda dagar. Motsvarande siffra för kvinnor är 3,2 procent.

Slutligen har också typen av ersättning en viss påverkan. En ersättningstagare med grundärsättning har 1,9 procents högre sannolikhet för återkrav jämfört med en ersättningstagare som har inkomstbaserad ersättning.

5 Grunder till återkrav

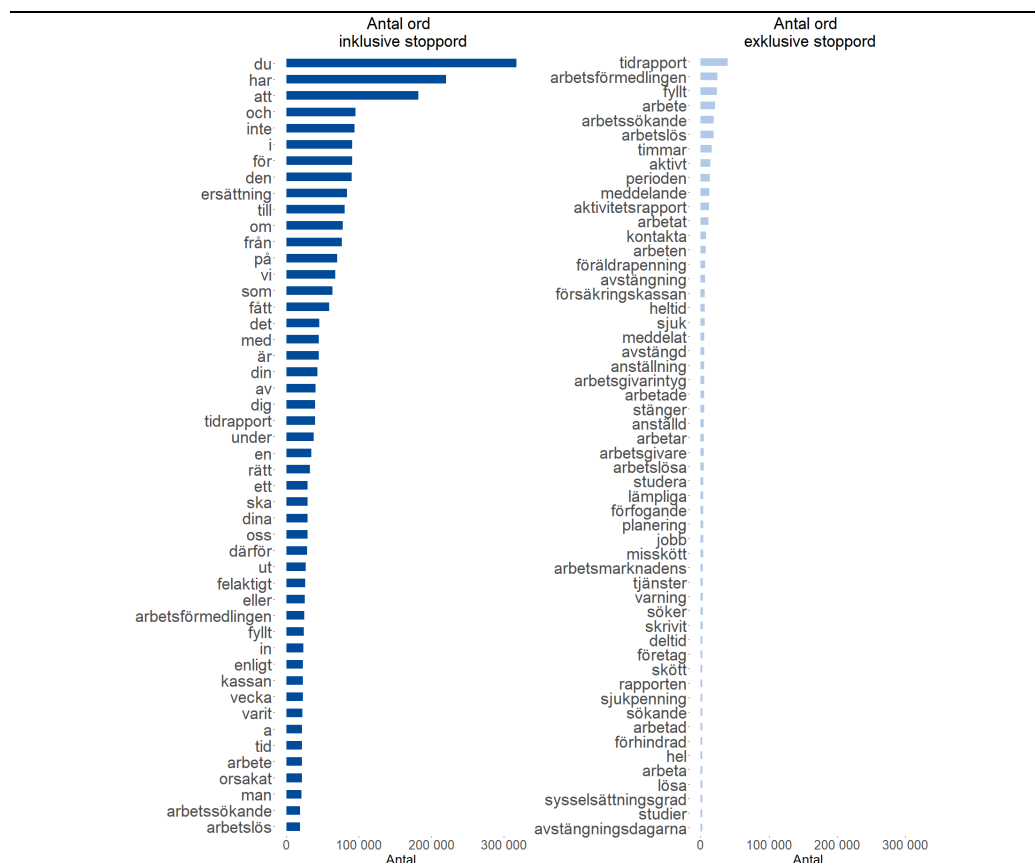
I det här kapitlet undersöker vi på vilka grunder återkrav uppstår. Vi gör det genom att analysera beslutsmotiveringarna i drygt 34 000 återkravsbrev från 18 av de 24 arbetslöshetskassorna.

Först presenterar vi en övergripande analys med *ordkorrelationer* och *bigram*²² av texterna, och sedan en *klusteranalys* och *temamodellering*.

5.1 Övergripande textsummeringar och analys

Diagram 9 visar ett frekvensdiagram över antal ord i texterna när de så kallade *stopporden*²³ är inkluderade (till vänster) samt exkluderade (till höger).

Diagram 9: Antal ord inklusive och exklusive stoppord i återkravsmotiveringarna

²² Text kan analyseras genom att betraktas som sekvenser av ord, där vi räknar hur ofta ord *X* följs av ord *Y*. Sätts två ord ihop kallas detta för bigram. Ordkorrelationer i sin tur visar hur ofta två ord följer varandra jämfört med hur ofta de inte följer varandra.

²³ Stoppord är vanliga ord men som inte säger speciellt mycket om själva betydelsen av texten. Exempel på sådana ord är *du*, *den*, *har*, *och*, *i* och *som*.

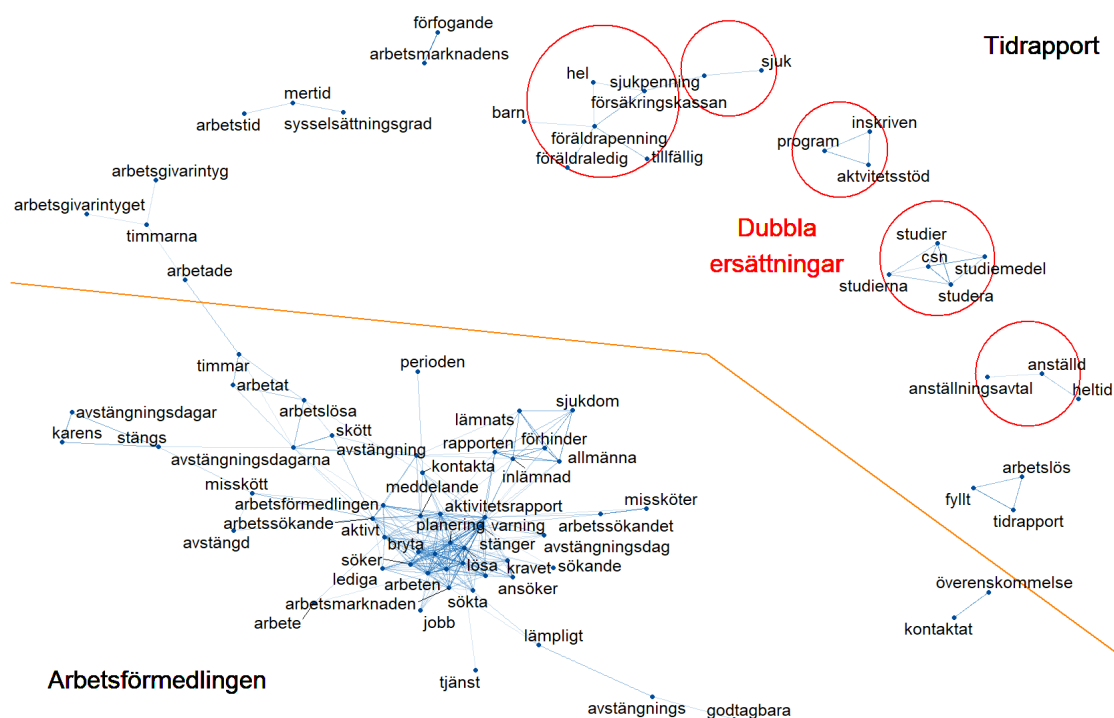

De vanligaste orden i beslutsmotiveringarna är *du*, *har*, *att*, *och* samt *inte*. När stopporden tagits bort är istället orden *tidrapport*, *Arbetsförmedlingen*²⁴, *fyllt* och *arbete* de vanligaste orden, vilket antyder att betydelsen av motiveringarna i återkravsbreven bör kunna kopplas till dessa ord.

Diagram 10 och diagram 11 visar två ordnätverk av ordkorrelationer och bigram. Där framgår att texterna i huvudsak kan delas in i två huvudkategorier: *Tidrapport* och *Arbetsförmedlingen*.

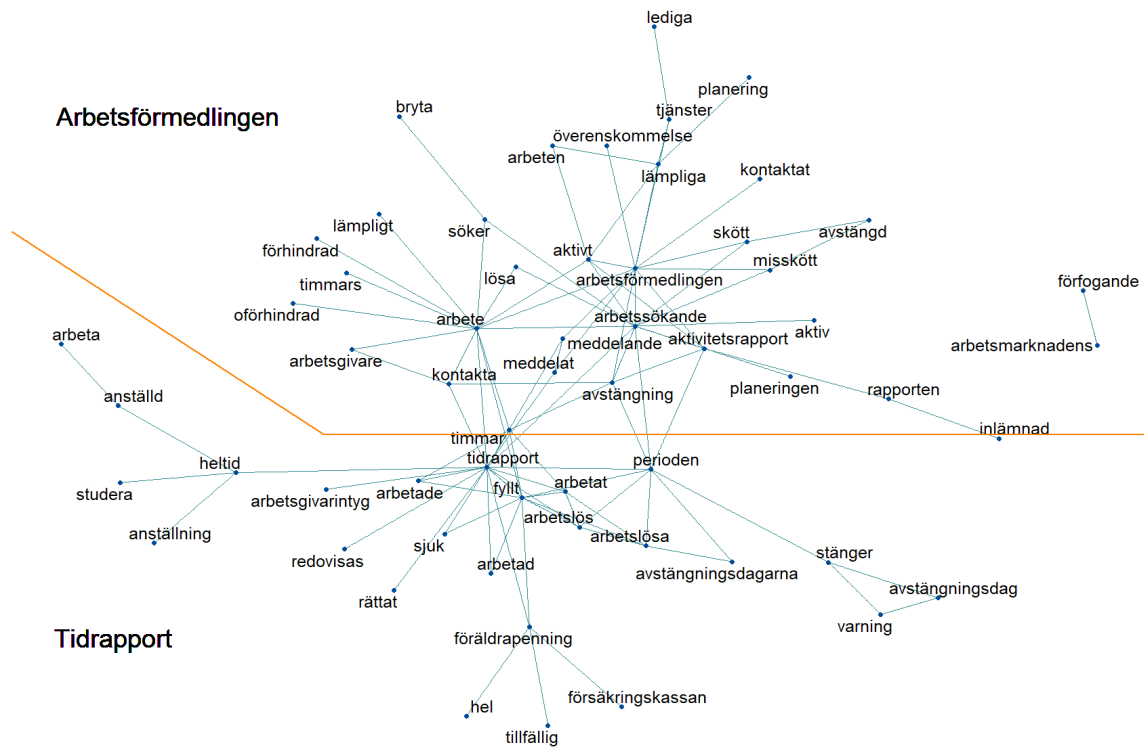
Huvudkategorin *Tidrapport* framgår av att orden *tidrapport* och *fyllt* är centrala i ett av de två ordklustern i bi-grammet. Här verkar det finnas underkategorier av orsaker som vi gemensamt kallar för *Dubbla ersättningar*, vilka är markerade med röda ringar i ordkorrelationsnätverket.

Diagram 10: Ordkorrelationer av textmassan i återkravsmotiveringarna.

²⁴ Det är vanligt i den här typen av analys att alla bokstäver omvandlas till gemena i beräkningarna, och därför står ibland till exempel *Arbetsförmedlingen* med stort A i den löpande texten men med litet a i vissa delar av diagrammen.

Diagram 11: Bigram av textmassan i återkravsmotiveringarna.

Av både ordkorrelationsnätverket och bigrammet framgår att ersättningstagaren har fått föräldrapenning, aktivitetsstöd, studiestöd, sjukpenning eller lön samtidigt som arbetslöshetsersättning, vilket har orsakat återkrav.

Sambandsanalysen i tabell 3 visar att mottagna meddelanden²⁵ från Arbetsförmedlingen och ändringar av tidrapporten påverkade sannolikheten för återkrav stort. Det bekräftas av att vi i ordnätverken kan urskilja dessa två huvudkategorier av orsaker till återkrav.

5.2 Klusteranalys

I det här avsnittet redovisar vi en *klusteranalys*²⁶, där vi valt att dela in textmaterialet i åtta kluster. Diagram 12 visar de mest framträdande orden i dessa kluster. Diagram 13 visar ett klusterdiagram till vänster – varje text är en punkt i diagrammet – och ett frekvensdiagram till höger över antalet texter i varje kluster.

²⁵ Meddelande är Arbetsförmedlingens benämning på underrättelse. Begreppen används synonymt i detta kapitel.

²⁶ Klusteranalys eller klustring handlar om att gruppera en uppsättning objekt på ett sådant sätt att objekten som ingår i samma grupp (så kallat kluster) i någon mening är mer ”lika” varandra än de i andra grupper.

Diagram 12: Framträdande ord i kluster av återkravsmotiveringar. Storleken på de liggande staplarna återspeglar hur framträdande enskilda ord är inom varje kluster.

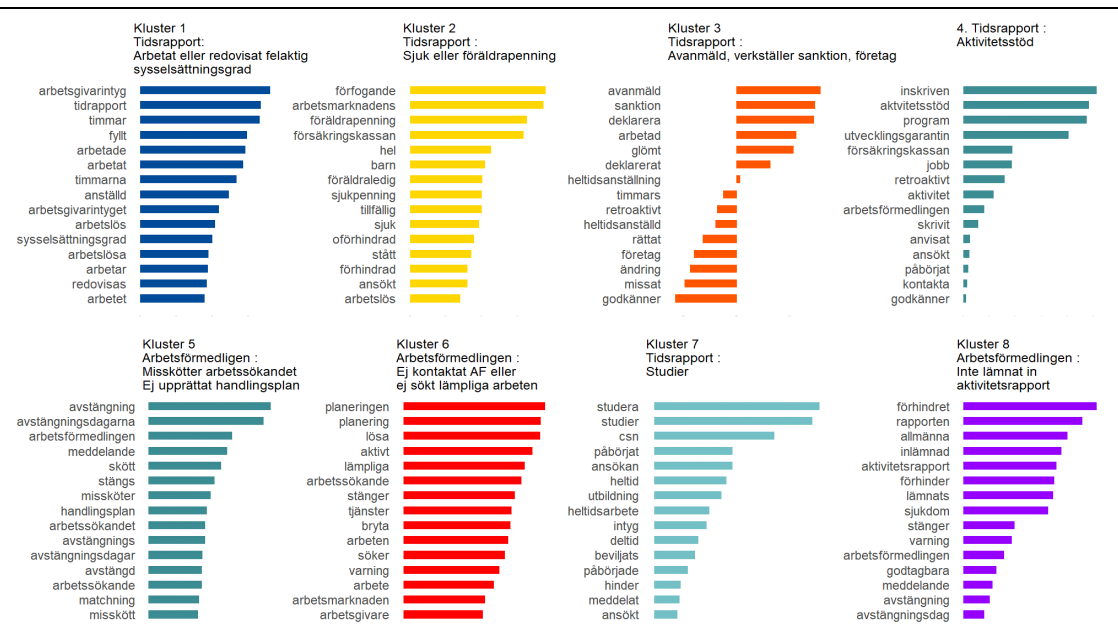
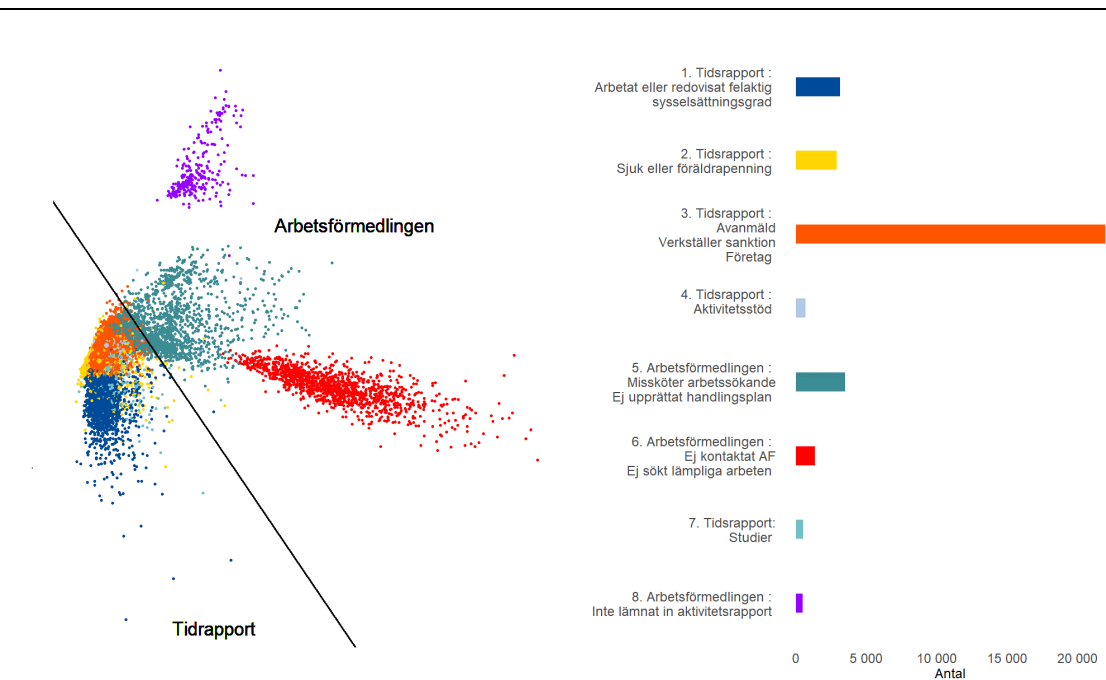

Diagram 13: Klusterdiagram och frekvensdiagram av återkravsmotiveringar.

Punkter som ligger nära varandra och fått samma färg i diagrammet representerar texter med återkravsmotiveringar som liknar varandra mer än texter som ligger längre bort och har en annan färg.

De två huvudkategorier som vi identifierade i den inledande analysen finns även här: *Arbetsförmedlingen*, vilket motsvarar cirka 15 procent av alla undersökta återkravsmotiveringar, och *Tidrapport*, vilket motsvarar cirka 85 procent.

För huvudkategorin *Arbetsförmedlingen* framgår av klustringen att det finns tre kluster som tillhör den kategorin: 5, 6 och 8. Kluster 5 visar att Arbetsförmedlingen skickat ett meddelande för att ersättningstagaren inte har medverkat till att upprätta en handlingsplan enligt 43 § första stycket 1 ALF. Kluster 6 handlar främst om att ersättningstagaren inte besökt Arbetsförmedlingen enligt planeringen eller inte sökt lämpliga arbeten enligt 43 § första stycket 3 och 5 ALF. Kluster 8 motiverar återkravet med att ersättningstagaren inte skickat in sin aktivitetsrapport enligt 43 § första stycket 2 ALF.

Huvudkategorin *Tidrapport* kan delas upp i fem kluster som ligger i nedre vänstra delen av diagram 13: 1, 2, 3, 4 och 7. I diagram 10 identifierade vi underkategorin *Dubbla ersättningar*, vilket bekräftas av klusteranalysen. Enligt diagrammen motsvarar dessa kluster 1 (arbetat), kluster 2 (sjukskrivning eller föräldrapenning), kluster 4 (aktivitetsstöd) och kluster 7 (studier). Kluster 3 är en grupp av motiveringar som innehåller en mängd olika orsaker, till exempel att ersättningstagaren varit avnämnd, arbetat i eget företag eller haft semester och samtidigt fått arbetslöshetsersättning. Analysen visar att klustren är väl avgränsande när det gäller de två huvudkategorierna *Arbetsförmedlingen* och *Tidrapport*. Det största klustret är kluster 3 som innehåller cirka 22 000 texter. Det överlappar kluster 5 något, vilket kan bero på att en text kan innehålla flera återkrav och flera orsaker till återkrav. För att mer noggrant undersöka vilka orsakerna kan vara kommer vi i nästa avsnitt att redovisa resultatet av en temamodellering.

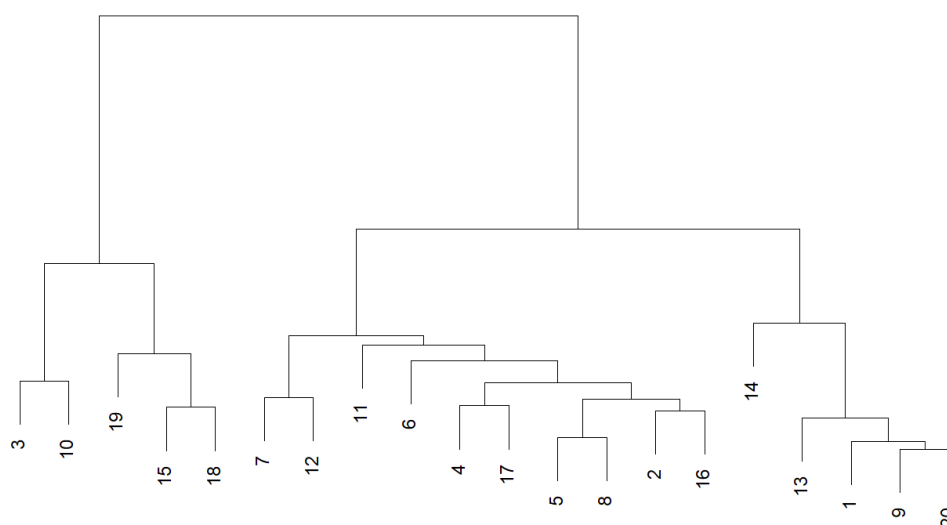
5.3 Temamodellering

Temamodellering är en icke-vägledad variant av maskininlärning som syftar till att ”vaska fram” underliggande (ibland abstrakta) ämnen – teman – ur en samling texter eller dokument. Vi har i vår tidigare analys identifierat huvud- och underkategorier i återkravsmotiveringarna genom att manuellt granska resultatet från en analys av antalet förekomster av unika ord, ordkorrelationer och bigram samt en klusteranalys. Med temamodelleringen tar vi analysen ett steg till.

I diagram 14 redovisar vi ett dendrogram²⁷ med resultatet från en temamodellering med tjugo genererade teman²⁸. En sammanställning av framträdande ord inom varje tema redovisas i diagram 15. Det framgår av diagram 15 att det finns två huvudkategorier även här, och med inspiration från tidigare kallar vi dem *Arbetsförmedlingen* och *Tidrapport*. Den förra utgör vänstra delen av dendrogrammet och den senare utgör den högra delen. Huvudkategorierna fördelar sig sedan uppifrån och ned i ett antal mer eller mindre besläktade underkategorier som förgrenar sig som ett släkträd. Längst ner i dendrogrammet finns de numrerade temana likt ett lövverk.

Diagram 14: Dendrogram – likheter och olikheter mellan teman från temamodelleringen.

5.3.1 Huvudkategori Arbetsförmedlingen

Tema 3 och 10 ligger mycket nära varandra och avser återkrav på grund av att ersättningstagaren misskött sitt arbetssökande eller inte hållit sig till den uppgjorda planeringen. Detta har genererat ett meddelande från Arbetsförmedlingen till den aktuella arbetslöshetskassan.

²⁷ Ett dendrogram är ett samlingsnamn för en typ av trädliknande grafer som representerar klassificeringsscheman och till exempel visualiserar en klusteranalys inom multivariat statistik.

²⁸ Av de drygt 34 000 undersökta återkravsmotiveringarna, kunde knappt 600 texter inte sorteras in under något av de genererade temana. De bidrar därför inte till resultatet i det här avsnittet.

Tema 15 och 18 är varianter av de två föregående temana, men där meddelandet lett till avstängning. Detta gäller även tema 19, där det också hänvisas till någon bakomliggande orsak, till exempel sjukdom eller annat hinder.

5.3.2 Huvudkategori Tidrapport

Tema 1, 9, 13 och 20 liknar varandra och handlar främst om att ersättningstagaren redovisat fel på tidrapporten: redovisat felaktig sysselsättningsgrad, arbetat heltid eller deltid, haft semester eller varit tjänstledig. En del av dessa orsaker har upptäckts genom inskickade arbetsgivarintyg. Tema 14 gäller också fel på tidrapporten, men här har ersättningstagaren fått ersättning från Försäkringskassan, till exempel med anledning av föräldraledighet eller vård av barn.

Tema 2 och 16 avser återkrav där ersättningstagaren arbetat, varit avanmäld, befunnit sig utomlands eller varit heltidsanställd, och samtidigt fått arbetslöshetsersättning.

Tema 5 och 8 handlar om att ersättningstagaren varit timanställd men inte redovisat korrekt antal arbetade timmar. Tema 8 är i detta sammanhang svårtolkat, vilket kan bero på att många motiveringar innehåller mer än en orsak till återkrav.

Återkraven i tema 4 och 17 handlar bland annat om att ersättningstagaren varit sjuk eller sjukskriven och därmed inte stått till arbetsmarknadens förfogande. Vissa har även fått sjukpenning från Försäkringskassan. Tema 4 är för sig svårtolkat men ser delvis ut som ändringar i tidrapporten (antydts av de framträdande orden ”rättat” och ”ursprungliga”).

Tema 6 avser återkrav där ersättningstagaren varit inskriven i något av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska program och fått aktivitetsstöd utbetalt från Försäkringskassan.

I tema 11 framgår att återkravet uppstått för att ersättningstagaren studerat, ibland med studiemedel från CSN, och därmed inte stått till arbetsmarknadens förfogande.

Tema 7 och 12 avser fel på tidrapporten där ersättningstagaren arbetat i eget företag, varit anställd eller fått pension samtidigt som arbetslöshetsersättning.

Diagram 15: Framträdande ord inom varje tema från temamodellering av återkravsmotiveringarna.

5.3.3 Temafördelning

Huvudkategorierna *Arbetsförmedlingen* och *Tidrapport* motsvarar cirka 30 respektive 70 procent av återkravsmotiveringarna (observera att fördelningen i förklusteranalysen i avsnitt 4.2 i stället är 15 respektive 85 procent).

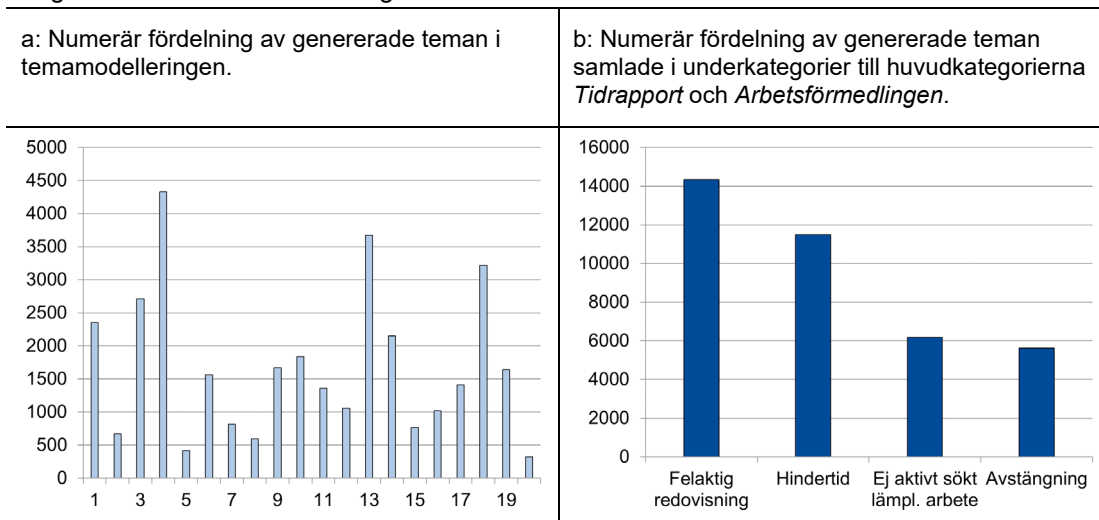
Fördelningen av de olika temana framgår av diagram 16. De fem teman som förekommer oftast, och svarar mot knappt hälften (48 procent) av alla undersökta texter, är i tur och ordning (andel i procent inom parentes):

- tema 4: fel på tidrapporten på grund av sjukdom, ändringar av tidrapporten, eller annan orsak (12,6)
- tema 13: fel på tidrapporten på grund av arbete eller semester (10,7)
- tema 18: meddelande från Arbetsförmedlingen som lett till avstängning eftersom ersättningstagaren misskött sitt arbetssökande (9,4)
- tema 3: meddelande från Arbetsförmedlingen om att aktivitetsrapporten visat att ersättningstagaren inte sökt lämpliga arbeten (7,9)
- tema 1: fel på tidrapporten på grund av felaktig sysselsättningsgrad eller felaktig deltidsredovisning, som upptäckts på grund av inskickat arbetsgivarintyg (6,9)

3 av 10 återkrav beror på meddelande från Arbetsförmedlingen

7 av 10 återkrav beror på brister i ersättningstagarens tidrapportering

Diagram 16 a-b: Temafördelning

De fem minst vanliga temana, som inte är uppenbara varianter av de vanligaste ovan, och som motsvarar cirka 10 procent av materialet, är i tur och ordning (andel i procent inom parentes):

- tema 5: fel på tidrapporten på grund av felaktig redovisning av antal timmar vid timanställning (1,2)
- tema 8: fel på tidrapporten, där anledningen är svårtolkad (1,7)
- tema 2: fel på tidrapporten på grund av att ersättningstagaren varit avanmald (2,0)
- tema 7: fel på tidrapporten på grund av att ersättningstagaren arbetat i eget företag (2,4)
- tema 16: fel på tidrapporten på grund av att ersättningstagaren redan är heltidsanställd (3,0)

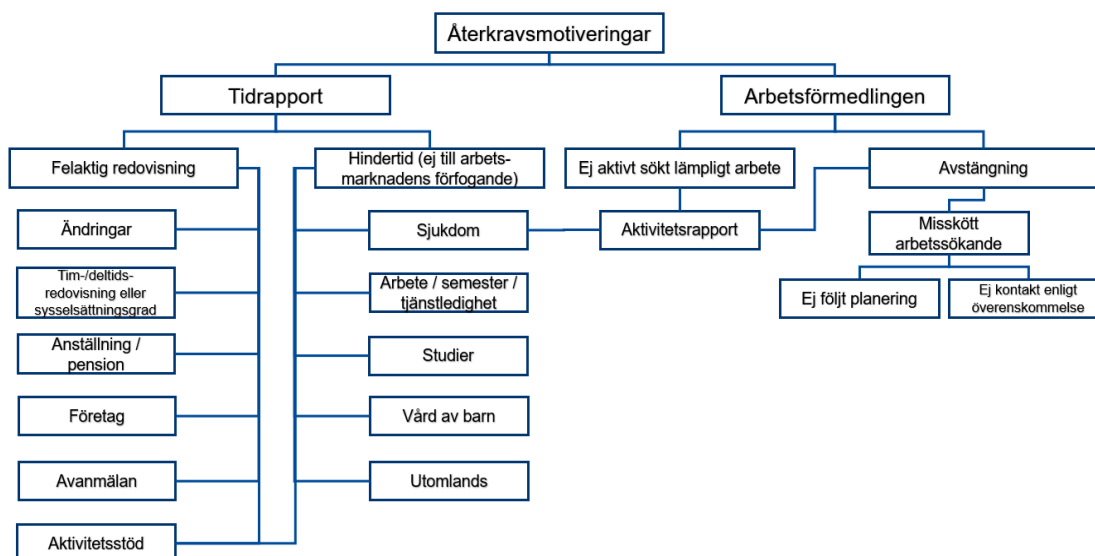
Vi noterar att fördelningen av de olika temana inte helt sammanfaller med fördelningen i den tidigare klusteranalysen, men att detta sannolikt beror på olikheter i de olika metoderna samt valet av antalet beräknade kluster och genererade teman. Till exempel kommer det största klustret i diagram 13, kluster 3, att fördelas på flera olika teman i temamodelleringen. Det påverkar dock inte våra slutsatser nämnvärt.

5.4 Sammanfattning

I det här avsnittet sammanfattar vi vad våra datadrivna analyser visat när det gäller återkravsmotiveringarna i de drygt 34 000 undersökta återkravsmotiveringarna.

En sammanfattande översikt över de undersökta återkravsmotiveringarnas huvud- och underkategorier framgår av diagram 17.

Diagram 17: Sammanfattning av huvud- och underkategorier av återkravsmotiveringar.

Temamodelleringen, liksom de förra analysmetoderna, visar att motiveringarna kan delas upp i två huvudkategorier: *Arbetsförmedlingen* och *Tidrapport*. Huvudkategorin *Arbetsförmedlingen* avser meddelanden som kommit från Arbetsförmedlingen till arbetslöshetskassan och påverkar ersättningstagarens rätt till ersättning, och huvudkategorin *Tidrapport* avser felaktigheter i ersättningstagarens tidrapportering till arbetslöshetskassan som på något sätt uppdagats, antingen av arbetslöshetskassan själv, till exempel vid en ändring av tidrapporten, eller genom kommunikation med andra, till exempel arbetsgivare eller andra utbetalande myndigheter.

Dessa två huvudkategorier fördelar vi sedan på ett antal underkategorier.

- *Tidrapport* fördelar vi på de två underkategorierna *Felaktig redovisning* och *Hindertid*. Den tidigare underkategorin till *Tidrapport* som vi kallade *Dubbla ersättningar* fördelar sig på båda dessa nya underkategorier.
- *Arbetsförmedlingen* fördelar vi på *Ej aktivt sökt lämpligt arbete* och *Avstängning*.

Vi tolkar betydelsen av underkategorierna utifrån temamodelleringen så här:

-
- *Felaktig redovisning* handlar om brister i tidrapporteringen, som ändringar, felaktig tim- eller deltidsredovisning, om anställningsförhållanden, pension, eget företag eller avanmälan. Ersättningstagaren har till exempel haft dubbla ersättningar för den tid som tidrapporten avser.
 - *Hindertid* innebär att ersättningstagaren är förhindrad att ta arbete, till exempel på grund av sjukdom, studier eller föräldrapenning. Ersättningstagaren har inte stått till arbetsmarknadens förfogande och har därför inte haft rätt till arbetslöshetsersättning, ibland på grund av dubbla ersättningar.
 - *Avstängning* följer på ett misskött arbetssökande, vilket uppdagats genom brister i aktivitetsrapporteringen. Två anledningar vi kunnat spåra är att ersättningstagaren inte har följt sin individuella handlingsplan eller inte kontaktat Arbetsförmedlingen trots en överenskommelse.
 - *Ej aktivt sökt lämpligt arbete* följer också på ett misskött arbetssökande enligt aktivitetsrapporteringen, men där det inte verkar ha lett till avstängning. Här finns ibland sjukdom som en orsak till bristerna i aktivitetsrapporteringen, vilket är gemensamt med en av underkategorierna till *Hindertid*.

Vi har sammanställt antalet teman som tillhör någon eller några av de fyra nämnda underkategorierna i diagram 16b på sid 33. Notera att vissa teman kan hamna i mer än en kategori, och att summan av sammanställningen överstiger antalet undersökta texter något.

6 Slutsatser

I det här kapitlet redovisas IAF:s slutsatser utifrån granskningen. IAF har endast analyserat utfallet av återkraven. Det har gjorts genom att analysera uppgifter om ersättningstagarnas återkrav och 18 arbetslöshetskassors återkravsmotiveringar. IAF kan därför inte förklara bakomliggande orsaker till skillnader mellan grupper. Om det till exempel beror på att ersättningstagarna inte fått eller förstått informationen om regelverket eller om det beror på att ersättningstagarna medvetet eller omedvetet agerat på ett sätt som medfört återkrav.

IAF:s övergripande slutsatser är att risken för återkrav generellt inte har med könstillhörighet att göra, att återkraven ligger på förhållandevis låg relativ nivå, och att de flesta återkrav grundar sig på brister i ersättningstagarnas tidsrapportering.

IAF:s specifika slutsatser tangerar resultatet i tidigare granskningar när det gäller till exempel omfattningen av och andelen återkrav av arbetslöshetsersättning.

6.1 Andelen ersättningstagare som fått minst ett återkrav per år har ökat

Andelen ersättningstagare som fått minst ett återkrav per år har ökat från 6 procent 2010 till knappt 12 procent 2020, och ökningen har fortsatt under 2021. Skälen till ökningen är sannolikt de nya sanktionsregler som infördes 2013 samt arbetslöshetskassornas utökade kontroller. Kvinnor är överrepresenterade 2010–2018 bland ersättningstagare som får återkrav och män är överrepresenterade 2020 och preliminärt även 2021. IAF har identifierat tre möjliga orsaker till förändringen:

- De nya sanktionsreglerna från 2013 har medfört att det blivit vanligare att män får återkrav eftersom män i större utsträckning får sanktioner.
- Andelen återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet har minskat från 43 procent 2015 till cirka 20 procent 2020. Kvinnor får oftare återkrav av ersättning för deltidsarbetslöshet än män även om skillnaderna har minskat.
- Sammansättningen av ersättningstagarna har förändrats genom att andelen födda utanför Europa har ökat med cirka 20 procentenheter. Den gruppen har i allmänhet högre sannolikhet för återkrav än gruppen födda i Sverige, vilket i synnerhet gäller män födda utanför Europa. De manliga ersättningstagarna har därigenom fått högre sannolikhet för återkrav.

6.2 Återkraven uppgår till relativt små belopp

Det är 100–230 miljoner kronor av det utbetalda årsbeloppet på 12–24 miljarder kronor som har återkrävts av arbetslöshetskassorna under 2010–2021, vilket motsvarar 0,6–1,1 procent.

6.3 Sannolikheten för återkrav ökar med vissa faktorer

Vid sambandsanalysen framkom att ersättningstagare som gör ändringar av tidrapporten, har en historik av tidigare återkrav, får många underrättelser, har många utbetalda dagar, och registrerar deltidsarbete har högre sannolikhet att få återkrav.

Enbart könstillhörighet, utan påverkan från andra faktorer, har marginell betydelse men det finns tydliga skillnader mellan könen när det gäller orsakerna till återkrav. I synnerhet för inrikes födda ersättningstagare, eftersom till exempel sannolikheten för återkrav är olika för kvinnor och män vid ändringar av tidrapporten och antalet skickade underrättelser.

6.4 Brister i tidrapporteringen vanligaste anledningen till återkrav

De huvudsakliga orsakerna till återkrav i arbetslöshetskassornas återkravsmotiveringar under 2020 var

- felaktigheter i den arbetssökandes tidrapportering
- underrättelser från Arbetsförmedlingen som påtalar någon brist i den arbetssökandes beteende.

I 70–85 procent av återkravsmotiveringarna i vår undersökning finns det felaktigheter i arbetssökandens tidrapportering. De vanligaste motiveringarna till återkrav är olika former av felaktig redovisning eller hindertid. Oavsett exakt orsak så har ersättningstagaren enligt motiveringarna inte stått till arbetsmarknadens förfogande eller fått någon form av dubbel ersättning.

Resterande 15–30 procent av återkravsmotiveringarna beror på underrättelser från Arbetsförmedlingen till arbetslöshetskassan om att ersättningstagaren misskött sitt arbetssökande. Underrättelsen har ibland lett till en avstängning (sanktion). Orsaken kan vara att ersättningstagaren lämnat in en ofullständig aktivitetsrapportering, inte medverkat till eller inte följt den upprättade handlingsplanen eller uteblivit från ett bokat möte.

Källor

Författningar

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkringen.

Förvaltningslag (2017:900).

Rättsfall

JO 2015/16 s. 311.

JO:s beslut 20 april 2009, dnr 6048-2008.

JO:s beslut 16 juli 2010, dnr 5600-2009.

JO:s beslut 18 juni 2021, dnr 1214-2020.

Rapporter

IAF 2011:30, Arbetslöshetskassornas arbete med att förhindra felaktiga utbetalningar samt IAF:s redovisning av återkrav.

IAF 2015:21, Arbetslöshetskassornas hantering av återkrav mot ersättningstagare.

IAF 2017:17, Felaktigt utbetald arbetslöshetsersättning: Fodringar, återkrav och återbetalningar.

IAF 2020:2, Arbetslöshetskassornas avskrivning av återkrav.

IAF 2021:5, Underrättelser, sanktioner och verkställanden 2020.

IAF 2021:14, Hur många underrättelser låter Arbetsförmedlingen bli att skicka?

IAF 2021:17, Deltidsbegränsningen i arbetslöshetsförsäkringen.

IAF 2022:4, Felaktiga utbetalningar från arbetslöshetskassorna 2021 och 2020.

Övriga källor

SCB:s befolkningsstatistik: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>. Sidan besökt 2022-09-22.

SCB arbetskraftsundersökningar: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/>. Sidan besökt 2022-10-11.

SCB: Utlandsföddas medianinkomst stiger kraftigt med tiden: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/utlandsfoddas-medianinkomst-stiger-kraftigt-med-tiden/>. Sidan besökt 2022-09-22.

Postadress:

IAF

Box 210

641 22 Katrineholm

Telefon: 0150 - 48 70 00

Fax: 0150 - 48 70 02

E-post: iaf@iaf.se

Webbplats: www.iaf.se

